

LAKIALOITE 17/2012 vp

Laki elintarvikelain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Energiajuomien myynnin rajoittamiseen ei ole Suomen lainsäädännössä olemassa säädöksiä. Aloitteessa ehdotetaan elintarvikelakia

(23/2006) muutettavaksi siten, että energiajuomien myynti alle 15-vuotiaille kielletään.

PERUSTELUT

Energiajuomilla tarkoitetaan kofeiinipitoisia virvoitusjuomia, joita markkinoidaan erityisesti kestävyys- ja suorituskyvyn parantamiseen. Nimestään huolimatta ne eivät sisällä sen enempää energiaa eli sokeria kuin muutkaan tavalliset virvoitusjuomat, vaan oletetaan, että "energia" eli jaksamista antavat juomien piristävät yhdisteet, kuten kofeiini, guarana, tauriini tai glukuronolaktoni. Näiden lisäksi juomia on usein täydennetty vaihtelevalla määrällä B-ryhmän vitamiineja (mm. B12- ja B6-vitamiinia), inositolia tai koliinia. Piristäväistä aineista vain kofeiinille on asetettu saantirajoituksia ja määräyksiä varoitusmerkinnöistä. Muille aineille ei ole saantisuosituksia tai -rajoituksia. Koostumukseltaan markkinoilla olevat energiajuomat ovat hyvin samankaltaisia.

Tutkimusten mukaan erityisesti energiajuomien sisältämällä kofeiinilla on haitallisia vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Kofeiinia saa kahvikupillisesta (0,2 l) noin 100 mg, tölkillisestä energiajuomaa (0,33 l) noin 105 mg ja pullollisesta kolajuomaa (0,5 l) noin 65 mg. Elintarvike-

virasto Eviran mukaan myrkyllinen annos kofeiinia on useimmille henkilöille noin 20 mg painokiloa kohti. Tämä tarkoittaa, että 50 kg painava nuori saa myrkyllisen annoksen kofeiinia, jos hän juo noin 10 tölkillistä energiajuomaa.

Uudessa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa elintarviketietojen antamisesta kuluttajalle (EU) N:o 1169/2011 täsmennetään runsaasti kofeiinia sisältävien elintarvikkeiden merkintävaatimuksia. Yli 150 mg/l kofeiinia sisältävissä juomissa on oltava samassa näkökentässä juoman nimen kanssa maininta "Korkea kofeiinipitoisuus. Ei suositella lapsille eikä raskaana oleville tai imettäville". Muissa elintarvikkeissa, joihin on lisätty kofeiinia, on oltava merkintä "Lisätty kofeiinia. Ei suositella lapsille eikä raskaana oleville".

Evira osallistui hankkeeseen, jossa arvioitiin Pohjoismaiden lasten ja nuorten kofeiinialtistusta (Risk assessment of caffeine among children and adolescents in the Nordic countries 2008). Riskinarvioinnissa tunnistettiin jo pienillä kofeiinimäärillä haitallisia vaikutuksia, kuten ko-

feininsietokyvyn lisääntymistä, vieroitusoireita, ahdistuneisuutta ja jännittyneisyyttä. Kofeiini voi aiheuttaa lapsilla myös unihäiriöitä. Kofeiini vaikuttaa keskushermoston toimintaa kiihdyttävästi ja siten vaikeuttaa nukahtamista, heikentää unen laatua ja lyhentää yöunia.

Valtion ravitsemusneuvottelukunnan raportissa (2008) todetaan, että energijuomia ei suositella lapsille niiden kofeiinipitoisuuden vuoksi, koska jo pienikin kofeiinimäärä voi aiheuttaa lapselle kiihtyneisyyttä, ärtyneisyyttä, jännittyneisyyttä ja levottomuutta. Saman toteaa myös EU:n elintarvikealan tiedekomitea SCF (Scientific Committee on Food) lausunnossaan energijuomien ja niiden piristävien ainesosien turvallisuudesta vuosilta 1999 ja 2003.

Julkaistujen tutkimusten perusteella 50 kg painavalla nuorella päivittäinen noin 15 mg:n annos kofeiinia ei yleensä aiheuta haittavaikutuksia, mutta jo yli 50 mg:n annoksilla kofeiininsietokyky voi lisääntyä. Sietokyvyn kasvu on merkki kofeiiniriippuvuudesta, joka kehittyy säännöllisessä käytössä. Ahdistuneisuutta ja jännittyneisyyttä havaitaan yli 125 mg:n päivittäisillä annoksilla. Kevyemmällä henkilöllä haittavaikutuksia esiintyy pienemmällä kofeiinimäärällä. Alttiudessa kofeiinin haittavaikutuksille näyttäisi myös olevan yksilökohtaisia eroja.

Energijuomien muiden ainesosien, joilla uskotaan olevan piristävä vaikutus, vaikutuksista ei ole helposti saatavilla olevaa luotettavaa tutkimustietoa. Esimerkiksi tauriinin vaikutuksista on puutteellista tietoa. Energijuomien piristävien ainesosien yhdistelmien osalta tutkimustieto on vielä rajallisempaa.

Missään EU-jäsenvaltiossa ei suoraan ole kielletty energijuomien myyntiä tai asetettu myynnille ikärajoja, mutta monessa maassa on suhtauduttu pidättyväisesti energijuomien käyttöön ja markkinointiin. Tanskassa vitamiineja ja kivennäisaineita sekä eräitä muita aineita sisältävien energijuomien markkinoille saattaminen edellyttää kansallisen viranomaisen lupaa. Tanskassa on myös kofeiinin enimmäismäärä. Energijuomia on saanut Tanskassa markkinoida enintään 250 ml:n pakkauksissa. Saksa ja Espanja notifioivat vuonna 2010 kan-

salliset säädösehdotukset, joilla esitettiin asetettavaksi enimmäismäärä kofeiinille virvoitusjuomissa. Norjassa kofeiinin käytölle elintarvikkeissa on asetettu enimmäismäärä.

Suomalaisten lasten energijuomien kulutusta on selvitetty kahdessa koululaistutkimuksessa. Vuoden 2011 Kouluterveyskyselyssä selvitettiin peruskoulun 8. ja 9. luokan, lukioden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. luokan opiskelijoiden energijuomien käyttöä. Kyselyn mukaan vähintään kerran viikossa energijuomia joi pojista yläkouluissa 23 %, lukioissa 17 % ja ammatillisissa oppilaitoksissa 26 %. Vastaavat luvut tytöillä olivat 8, 4 ja 12 %. Huolestuttavaa on myös se, että runsas energijuomien käyttö on nuorilla joidenkin tutkimusten perusteella yhteydessä runsaaseen alkoholin ja päihdyttävien aineiden käyttöön (Seifert ym. "Health Effects of Energy Drinks on Children, Adolescents and Young Adults". Pediatrics 2011). Opiskelijoilla tehdyssä yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa (Velasquez ym. 2011) runsas energijuomien käyttö oli yhteydessä runsaaseen alkoholin kulutukseen.

Useissa kouluissa ympäri Suomea on kielletty koululaisilta energijuomien juonti koulupäivän aikana energijuomien haittavaikutusten vuoksi. Energijuomien juonnin on huomattu häiritsevän koulunkäyntiä merkittävästi. Tutkimuksissa on myös todettu kofeiinin haitalliset vaikutukset kognitiiviseen suoriutumis- ja käyttäytymiseen. Myös joissakin nuorisotiloissa ja urheiluseuroissa on energijuomien käyttäminen kielletty.

Yhdysvaltalaisessa usean tutkimuksen katsausartikkelissa, jossa tarkasteltiin energijuomien terveysvaikutuksia lapsilla ja nuorilla, todettiin, että lähes puolet esiin tulleista kofeiinin liikasaantitapauksista Yhdysvalloissa koski alle 19-vuotiaita. Muutoin artikkelissa todetaan, että energijuomien valmistusaineiden terveysvaikutuksista ei juuri ole tietoa. Euroopan elintarviketurvallisuusviranomainen (EFSA) on aloittamassa kuluvana vuonna projektia, jossa kerätään tietoja etenkin lasten energijuomien käytöstä.

Energijuomien myyntiä ei tilastoida Suomessa erikseen, vaan ne lasketaan osaksi virvoitus-

tusjuomia. Kaupan alalla kuitenkin arvioidaan myynnin kasvaneen selvästi viime vuosina. Joissakin kaupoissa energijuomien myyntiä alaikäisille on alettu rajoittaa. Kaupat eivät voi turvautua elintarvikelainsäädäntöön rajoittaessaan myyntiä, mutta elinkeinovapaus kuitenkin sallii kauppiaiden omat myyntikiellot.

Suomessa on katsottu, että vastuu lasten energijuomien osto- ja kulutustottumuksista kuuluu lasten vanhemmille. Julkisen vallan on kuitenkin perustuslain 19 §:n mukaan edistettävä väestön terveyttä, ja sen on myös tuettava perheen mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvoin-

ti ja yksilöllinen kasvu. Pelkkä vanhempien vastuun korostaminen ja pakkauksessa oleva varoitusmerkintä eivät ole riittäneet estämään energijuomien ja niihin rinnastettavien tuotteiden lisääntyvää myyntiä lapsille.

Olemassa olevat tutkimustiedot ovat riittäviä sellaisen lainsäädännöllisen ratkaisun tekemiseksi, joka tukisi paremmin lasten terveyden edistämistä ja vanhempien kasvatustehtävää.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

elintarvikelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään elintarvikelakiin (23/2006) uusi 9 a § seuraavasti:

9 a §

Vähittäismyyntikiellot

Energijuomaa ei saa myydä henkilölle, joka on viittätoista vuotta nuorempi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Helsingissä 9 päivänä toukokuuta 2012

Annika Saarikko /kesk
Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Markku Rossi /kesk
Anu Vehviläinen /kesk
Sirkka-Liisa Anttila /kesk
Jari Leppä /kesk
Inkeri Kerola /kesk
Timo V. Korhonen /kesk
Mirja Vehkaperä /kesk

Ari Torniainen /kesk
Aila Paloniemi /kesk
Mari Kiviniemi /kesk
Seppo Kääriäinen /kesk
Tapani Tölli /kesk
Markus Lohi /kesk
Tuomo Puumala /kesk
Elsi Katainen /kesk
Simo Rundgren /kesk

LA 17/2012 vp — Annika Saarikko /kesk ym.

Esko Kiviranta /kesk
Juha Sipilä /kesk
Kimmo Tiilikainen /kesk
Antti Rantakangas /kesk
Lasse Hautala /kesk
Eero Reijonen /kesk
Anne Kalmari /kesk
Sauli Ahvenjärvi /kd
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd
Kristiina Salonen /sd
Katri Komi /kesk
Markku Mäntymaa /kok
Eeva Maria Maijala /kesk

Arto Pirttilahti /kesk
Juha Rehula /kesk
Pirkko Mattila /ps
Mikko Savola /kesk
Antti Kaikkonen /kesk
Mauri Pekkarinen /kesk
Miapetra Kumpula-Natri /sd
Pauli Kiuru /kok
Mikko Alatalo /kesk
Mika Lintilä /kesk
Heikki Autto /kok
Peter Östman /kd